

Osallisuuden aika ry:n kommenttipuheenvuoro lastensuojelun valvontaan

1. Lastensuojelun valvonnan suurimmat ongelmakohdat

Suurin ongelma on se, että lastensuojelun asiakkaat eivät ole tarpeeksi tietoisia omista oikeuksistaan, eivätkä lastensuojelun, lastensuojelulaitoksen tai sijaisperheen ulkoisesta valvonnasta eivätkä omavalvontasuunnitelmista. Valvonta ei tavoita nuoria, eikä heidän mielipiteitään kysytä.

Toinen suuri ongelma on valvonnan vähäisyys. Valvovilla viranomaisilla ei ole tarpeeksi resursseja valvoa lastensuojelua tarkoituksenmukaisesti.

Suuria ongelmia ovat ehdottomasti myös valvonnan seurannan hajanaisuus sekä laajamittaisen lastensuojelututkimuksen puute sekä se, että pätevät mittaristot sille, mikä on hyvää lastensuojelua, ovat vasta kehittymässä. Tietoa nuorten kokemuksista ei kerätä, eikä niitä tai muutoksia nuorten mielipiteissä voi mitenkään seurata tai tutkia.

Omavalvonnan sisäinen ristiriitaisuus; jos esimerkiksi lastensuojelulaitoksen tai sijaisperheen tehtävä on valvoa omaa toimintaansa, voi intressinä olla näyttää toiminta suotuisammassa valossa kuin mitä todellisuus on. Erityisesti sijaisperheiden valvonta huolettaa nuoria.

Sosiaalityöntekijät eivät välttämättä myöskään ole sisäistäneet omaa valvontavelvollisuuttaan ja toimineet sen mukaisesti.

2. Miten valvontaa voisi parantaa?

Valvontaa tulisi toteuttaa kohdistamalla se erityisesti nuoriin: kysyä nuorilta suoraan heidän mielipiteitään ja kokemuksiaan lastensuojelun toiminnasta. Mikäli omavalvonta on lastensuojelun valvonnan tulevaisuus, tulee erityisesti varmistaa, että omavalvontasuunnitelmat tehdään yhteistyössä nuorten kanssa ja että nuoret ovat niistä tietoisia.

Tulisi lisätä nuorten tietoisuutta heidän omista oikeuksistaan sekä lastensuojelun valvonnasta ja kerätä systemaattisesti tietoa nuorten kokemuksista ja mielipiteistä. Tämä toteutuu tarkoituksenmukaisimmin yhteiskehittämisen menetelmän avulla, jossa lastensuojelun ammattilaiset ja asiakkaat asettuvat tasavertaisina dialogiin keskustellakseen esimerkiksi lastensuojelulaitoksen arjesta. Esimerkiksi Soccan ja Osallisuuden aika ry:n kehittämä Yhteisön kokemuspeli tarjoaa valvontaan apuvälineen, jonka avulla esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa nuoret ja työntekijät voivat saavuttaa dialogin. Peli toimii myös systemaattisen tiedon keräämisen välineenä, jonka avulla voidaan seurata muutoksia nuorten kokemuksissa toteuttamalla peli esimerkiksi kerran vuodessa.

Seuranta, valvontaa ja tutkimusta lastensuojelusta tulisi ehdottomasti lisätä, tehdä systemaattisemmaksi ja toteuttaa valtakunnallisesti, kaiken lastensuojelutoiminnan yhteydessä ja jokaisessa sijaishuoltopaikassa. Tämän toteutumiseksi on luotava nuorten kokemuksiin perustuva mittaristo lastensuojelun palveluista.

3. Valvotaanko eri sijaishuollon muotoja riittävästi ja kohdentuuko valvonta mielestänne oikeisiin kohteisiin?

Eri sijaishuollon muotoja ei valvota riittävästi.

Valvontaa kohdistuu osittain oikeisiin kohteisiin. On kokemuksia, että esimerkiksi laitosta valvotaan tarkasti hygienian, elintarviketurvallisuuden ja paloturvallisuuden osalta, mutta nuorten kokemuksiin ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota.

4. Mitkä ovat mielestänne omavalvonnan hyvät ja huonot puolet?

Huonoja puolia ovat:

- Se, että omavalvonnassa on intressiristiriita. Ihmisen tai organisaation voi olla vaikeaa myöntää omia virheitään (ja tietääksemme lainsäädännössä on periaate, että henkilön ei tarvitse koskaan todistaa itseään vastaan). Samaan aikaan koko omavalvonnan ajatus perustuu siihen, että sijaishuoltopaikka on valmis todistamaan itseään vastaan.
- Omavalvonta lisää sijaishuollon kuormaa paperinpyörittäksen parissa, mikä on pois ajasta lasten ja nuorten kanssa.
- Riski siitä, että korvaa ”ulkopuolisen” valvonnan.
- Ei voida valvoa, että suunnitelma on tehty aidosti nuoria kuunnellen.
- Omavalvontaan ei ole siirrytty, koska se olisi parempi valvonnan muoto, vaan koska se on säästötoimi. Tulee pitää huoli siitä, että nuorten turvallisuudesta ei säästetä.

Hyvät puolet:

- Valvonta voi olla lyhyellä aikavälillä halvempaa, jos se tuotetaan itse sijaishuollossa.
- Hyvät puolet nousee esimerkiksi siinä, jos valvontasuunnitelma tehdään yhdessä nuorten kanssa ja kehitetään aidosti yhteiskehittämällä ja nuoria kuunnellen ja omavalvontasuunnitelma päivitetään yhteiskehittämällä säännöllisesti.

5. Mikä on näkemyksenne omavalvonnan roolista lastensuojelupalveluiden valvonnassa?

Optimaalisesti toteutuessaan omavalvonta johtaa yhteiskehittämisen laajentamiseen, nuoret otetaan mukaan prosessiin ja nuoret tulevat tietoisemmiksi omista oikeuksistaan ja valvonnasta. Jos yhteiskehittämistä tai mukaan nuorten mukaan ottamista muutoin ei tapahdu, niin omavalvonta ei toteudu tarkoituksenmukaisesti. Parhaimmillaan omavalvonta johtaa siihen, että sijaishuoltopaikoissa käydään aitoa dialogia nuorten kanssa, kun omavalvontasuunnitelmia tehdään ja päivitetään.